

Nagy a baj a pedagógusprofilok központi nyilvántartásával!

A pedagógusok önértékelési kötelezettségéről szóló új szabályozás és az információs önrendelkezés

A közoktatás minőségbiztosításának idén ősztől új rendje érvényesül: a pedagógusokat és az intézményvezetőket olyan rendszeres egyéni és csoportos önértékelésre kötelezik, aminek eredményeit az Oktatási Hivatal központi adatbázisában tárolják majd. Az új szabályok lényegében az ország valamennyi pedagógusának rendszeresen frissülő profilját tartalmazó központi adatbázist hoznak létre, amelynek céljairól és az adatkezelés korlátairól az erről szóló jogszabályok alig mondanak valamit. A homályban hagyott szabályozás alapján törvénysértő módon zajló rendszeres központi ellenőrzés és maga az adatbázis a pedagógusok alkotmányos jogainak sérelmét okozza.

I.

Az ellenőrzés rendjét a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet szabályozza. Eszerint az országos pedagógiai-szakmai ellenőrzés a nevelési-oktatási intézmények szakmai tevékenységének értékelését az intézményi önértékelésre is alapozza. Ennek hivatalosan deklarált célja az intézmény szakmai fejlődésének támogatása. Az intézményi önértékelés részeként két évente sor kerül az intézmény pedagógusai, valamint az intézményvezetői megbízás második és negyedik évében az intézményvezető intézményen belüli értékelésére.¹ Az önértékelés keretében, aminek részleteiről miniszteri kézikönyv² szól, az iskolákban olyan pedagógus csoportok jönnek létre, amelyek az érintett pedagógusoktól, kollégáiktól, valamint a szülőktől és diákoktól gyűjtene a kézikönyv vizsgálati tematikája alapján információkat.

Az értékelés maga és annak adattartalma nem marad az intézmény kezelésében, eredményeit az intézmény rögzíti az Oktatási Hivatal által működtetett informatikai támogató rendszerben. Ez az informatikai rendszer az önértékelés eredményét elérhetővé teszi az értékelt pedagógus, az intézményvezető, továbbá az Oktatási Hivatal, valamint az ellenőrzést, minősítést végző külső szakértők, szaktanácsadók számára.³

¹ 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 145. § (2) bek.

² Lásd: http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/kiadvanyok/onertekeles_szerkesztoi_eloszo.pdf

³ 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 145. § (3) bek.

Az ellenőrzés és az annak következtében keletkezett személyes adatok átadása az Oktatási Hivatalnak az ellenőrzés alá vont pedagógusok, intézményvezetők és az ellenőrzött oktatási intézmény számára kötelező. Az így létrejött, döntően személyes adatokat tartalmazó adatbázis kezelője a 121/2013. (IV. 26.) Korm. rendelet alapján az Oktatási Hivatal.

Az intézményi önértékelés alapján, amely lényegében kiterjedt kötelező személyesadat-gyűjtés, az Oktatási Hivatal olyan országos adatbázissal rendelkezik majd, amelyben gyakorlatilag az összes pedagógus így létrejövő szakmai profilja megtalálható lesz.

II.

Minden embert megillető alapvető jog az információs önrendelkezés szabadsága. Ez a pedagógusok személyes és szakmai autonómiájának is fontos alkotmányos biztosítója. A hatályos Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdése rögzíti: „Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.” Az információs önrendelkezési jog tartalmát, a személyes adatokhoz fűződő jog érvényesülésének garanciáit az Alaptörvény alapján az információs önrendelkezési jogról és az információs szabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotörvény) szabályozza.

III.

Az intézményi önértékelés szabályozása egészében és részleteiben is sérti az alkotmányosság általános elveit, valamint a hatályos magyar alaptörvényi és törvényi szabályokat is.

A szabályozást azért nehéz bírálni, mert szinte semmilyen elemében nem felel meg az alkotmányosság követelményének. Az alkotmányosság legelső, formális követelményét sem teljesíti, mivel ezek nem törvénnyel, hanem kötelező jelleggel rendeleti úton meghatározott adatkezelések. A pedagógusok alapjogait – az önértékelés keretében megvalósuló kötelező személyesadat-gyűjtéssel – nem törvényben, hanem miniszteri rendeletben és egy – jogi státusz nélküli – kézikönyvben korlátozzák. Ez azonban az Alaptörvény alapján is csak törvényben lenne egyáltalán lehetséges. Az Infotörvény pedig kifejezetten kimondja, hogy adatkezelést csak törvény – és szűk körben önkormányzati rendelet – rendelhet el. Ezt tetézi az ugyancsak hiányzó szubsztantív (tartalmi) követelmények megsértése.

Az önértékelés keretében előírt kötelező adatkezelések szinte kizárólag személyes adatokat tartalmaznak. Az adatok között lehetnek továbbá ún. különleges (pl. egészségügyi) adatok, amelyek pedig a törvény fokozott védelme alatt állnak.

A rendelet nem szól az Oktatási Hivatal, mint adatkezelő, adatkezelési jogai terjedelméről, illetve annak korlátairól. Az sem világosan meghatározott, hogy az Oktatási Hivatalban, esetleg azon kívül, kik milyen hozzáférési jogosultsággal rendelkeznek majd. De a szabályozás még annak sem adja indokát, hogy egyáltalán milyen alkotmányos célt szolgál az intézményi adatok központi adatbázisba rendezése. Alkotmányos cél nélkül egyébként sem fogadható el kötelezően elrendelt adatkezelés. Alkotmányos indokok hiányában csupán egy állami monstrum látható, amely szinte minden tanárról szinte minden, még a pontosságnak és tényyszerűségnek sem megfelelő adatot nyilvántart. Az így kialakuló személyiségmodell

természete alapján is hamis, mert nem csupán az esetleges személyi és intézményi konfliktusok torzító elemét, de a diákok és szülők véleményében az adott pedagógus munkájának színvonalára nem közvetlenül vonatkoztatható tényezők hatását sem képes figyelembe venni.

Az adatkezelésnek hiányoznak nemcsak a törvényi céljai, de, ettől nem függetlenül, a célhoz kötöttségi és az adattovábbítás elemi garanciái is. Ebből következően nem érvényesül az Infotörvénybe foglalt adatminimalizálás elve sem: „Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas.” Ezáltal nincs mit az alkotmányos mércéhez mérni, hiszen az adatkezelés célját sem ismerjük.

Az adatbiztonság (az adatok védelmének) speciális követelményeit a szabályozás egyáltalán nem tartalmazza.

A hatályos Infotörvény címében is az „*információs önrendelkezés*”-re utal. Az információs önrendelkezés jogát az Alkotmánybíróság személyi szám határozata [15/1991. (IV. 13.) AB határozat] vezette be. Ennek alapja egyébként a német alkotmánybíróságnak a határozat által is egyetértően idézett 1983. december 15-i határozata, amely a népszámlálásról szóló törvény rendelkezéseinek megsemmisítésével vezette be az európai jogi kultúrába az *információs önrendelkezési jog* fogalmát. A kalsruhei bíróság arra a következtetésre jutott, hogy nincs szabad választás az individuum számára áttekinthető információs helyzet nélkül. Aki bizonytalan abban, hogy kik mit tartanak róla nyilván, törekedni fog arra, hogy ne saját késztetéseit kövesse, hanem olyan viselkedést tanúsítson, amit átlagosnak vél, semmiképp ne tűnjön ki. Ugyanezt állapította meg az átláthatatlan helyzetet eredményező giganyilvántartásokkal kapcsolatban a magyar Alkotmánybíróság is.

A pedagógusi önértékelés rendeleti és kézikönyvi szabályai által létrehozott adatkezelési rezsím kifejezetten áttekinthetetlené teszi individuális és közösségi szinten is a pedagógustársadalom számára az információs helyzetet. Személyes adataik kikerülnek ellenőrzésük alól, ezzel csoportjaik és tagjaik is kiszolgáltatottá válnak. A rendszer konformitásra kényszeríti őket, és a legalapvetőbb jogelvi szinten is alkotmányellenes.

A pedagógusokról vezetett nyilvántartási rendszer tehát a formai és a tartalmi alkotmányosság követelményét is megsérti.

Érdemes megjegyezni, hogy a rendszer esetleges átalakítása az önkéntesség elvére ugyancsak jogos alkotmányos ellenvetéseket váltana ki, mert az „informált” (tudatos) beleegyezés követelményének ez a rendszer ebben a formájában nem feleltethető meg.

IV.

Az érintettet, azaz bármely pedagógust, az Infotörvény alapján megilleti a bírósági jogorvoslat.

„Az adatkezelő az érintett adatainak jogellenes kezelésével vagy az adatbiztonság követelményeinek megszegésével másnak okozott kárt köteles megtéríteni.”⁴ A kár fogalmába, természetesen, nem csak a tényleges materiális károk tartozna bele. A helyes

⁴ Infotörvény 23. § (1) bek.

jogértelmezés szerint az Oktatási Hivatal mellett az oktatási intézmények, amelyek az Oktatási Hivatal adatállományába törvénysértő módon adatokat töltenek fel, ugyancsak önálló adatkezelők. A jogsérelmet szenvedett pedagógusokat az Oktatási Hivatallal szemben és az adataikat összegyűjtő és továbbító intézmények ellen is megilleti a bírói jogvédelem. A törvényes feltételek teljesülése esetén alkotmányjogi panasznak és nemzetközi jogorvoslatnak is helye lehet. Az Eötvös Károly Közpolitikai Intézet, ha eljön ennek az ideje, a jogsérelmet szenvedetteknek kész segítséget nyújtani.